

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

Mgr Marek Německý: Co drží společnost pohromadě? Pojetí sociální komunity a konstitutivního symbolismu u Talcotta Parsonse, Richarda Müncha a Jeffreyho Alexandera

Posuzovaná práce je výsledkem mnohaletého studia většinou teoretické sociologické, popřípadě politologické a filozofické literatury. Autor si klade legitimní otázku o příčinách koheze (soudržnosti) společnosti, kterou vidí v sociální komunitě, která jakoby paralelně existuje vedle státu, jehož funkce doplňuje nebo dokonce nahrazuje. Do jisté míry tu prosakuje stará sociologická typologie, kdysi navržená Comtem a Durkheimem, a to proto, že na bajonetech sedět nelze a každá společnost musí mít po ruce mechanismy, které jsou spíše založeny na konsensu než moci, podporované používáním nebo hrozbou použití fyzického donucení.

Autor prostudoval a promyslel dopodrobna některá díla Parsonsova (zejména v češtině dostupnou knížku Společnosti), Weberova, Rawlsova, Alexanderova, Lockwoodova a Münchova. (Uvedení celých bibliografií Parsonse, Alexandra či Müncha v použité literatuře na konci práce je přehnané, protože autor tyto desítky prací nepoužil.) Systematicky pak na mnoha stranách vyložil jejich názory a teoretické úvahy týkající se soudržnosti společnosti. Autor vykazuje nespornou erudici ve zvládnutí myšlenek uvedených autorů. Uvádí řadu případů, vesměs málo podrobných, které mají ilustrovat teoretické myšlenky analyzovaných autorů popřípadě některé závěry autora. Vznikl tak obsáhlý text, který přesahuje 200 stran. Jeho četba není však usnadněna tím, že autor málokdy jasně ukazuje, kde končí výklad a kde začínají jeho objevy či originální myšlenky. Téměř až ke konečnému shrnutí se stále před čtenářem jako na filmovém plátně promítají reprodukce myšlenek výše zmíněných autorů. Čtenář se nedočká jasněho shrnutí, toho, co je nové a s čím autor přichází na trh myšlenek.

Celkově musím konstatovat, že se mi záměr i provedení práce příliš nelíbí. Za prvé bych očekával skutečnou alternativní teorii, systematicky vyloženou v druhé části práce, potom, co autor provedl analýzu děl svých předchůdců.

Za druhé postrádám pokus o aplikaci této teorie na empirický materiál. Kdyby autor aplikoval svoji údajně novou teorii sociální koheze například na českou společnost období vlády komunistické strany a za politického pluralismu, který následoval po jejím překonání, mohlo by být jasné, co nového nám Mgr. Německý přináší. Obávám se, že takto vše zůstává u toho, že sice prostudoval řadu děl zahraničních autorů, jejichž myšlení přibližuje potenciálnímu českému čtenáři, ale činí to nepříliš kriticky. To mu znemožňuje jasné diferencovat své vlastní myšlenky a podat je v integrální podobě.

Za třetí se domnívám, že dnešní doba je charakterizována zvláštní artikulací mezi společnostmi, jejich integračními seskupeními jako Evropská unie a celosvětovým globalizačním trendem, který diskrétní společnosti, tak jak se formovaly v moderní době, překonává. Autor se vlastně měl ptát jinak, totiž například, co drží společnosti dohromady přes tlaky a trendy směrem k jejich nesuverenitě a co drží pohromadě globalizovaný svět, vytvářený překonáváním rozhraničených společností. Jaká je vlastně sociální komunita za podmínek, kdy existujícím společnostem dochází dech nebo kdy vzniká nová nadnárodní globální societa, jejíž soudržnost a solidarita je záhadou a kdy konflikty a nepřátelství jsou každodenní realitou. Jaká je tato nová globální komunita, je to vůbec komunita? Mám tedy obavu, že Marek Německý je staromódní teoretik, který se obává myslet v návaznosti na probíhající sociální změny v době, kdy se musíme denně ptát na to, co nás, lidi obývajících tuto planetu, spojuje a co rozděluje. Tedy jsem přesvědčen, že otázka, co drží nebo brzo přestane držet svět pohromadě je povýtce vážná otázka, nad kterou by se měli političtí sociologové, antropologové i filozofové urychleně začít teoreticky zamýšlet a hledat metodologické nástroje, jak ji řešit také s pomocí empirického bádání.

Abych shrnul svůj posudek: cením si úsilí, které autor nesporně vyvinul, aby pochopil teoretické myšlení řady autorů, našel v něm řád a vydestiloval to, co se týká koheze jednotlivých společností. Na druhé straně nenacházím dostatek originality v jeho vlastních závěrech, spíše mi originální závěry unikají. Chybí mi ochota se podívat podrobně na jakoukoli společnost, zejména českou, jejíž soudržnost v čase by mělo být možné s pomocí modifikované teorie Německého vysvětlit a tudíž i pochopit změny, které nastaly po ruptuře roku 1989. Chybí mi teorie sociální komunity aplikované na současný svět, v němž ohraničené diskrétní společnosti už neexistují.

Pokud práce byla míněna jako příspěvek do tuzemské literatury, a jako pokus reprodukovat myšlení zahraničních autorů pro domácí konzumaci, splnil jistě pan Německý svůj úkol. Pokud ale měl ambici přispět k teorii sociální koheze bez ohledu na parochiální očekávání českého učeného prostředí, pak se musím obávat, že neuspěl. Proto bych spíše doporučoval práci přepracovat v duchu konstrukce autorovy vlastní teorie a její aplikace aspoň na jeden konkrétní případ. Přimlouvám se za český případ, aby čtenář autorově teorii lépe porozuměl a abychom se my Češi konečně dozvěděli, co jsme a co nejsme, co nás spojuje a eventuelně i rozděluje, jaké jsou naše vazby na okolí, čím přispíváme či nikoli k soudržnosti současného světa.

PhDr. Petr Skalník, CSc.

Teuillac (Haute Gironde) 30.5.2008